

Stalag fikzioa

Amesten al dute israeldarrek emakume naziekin?

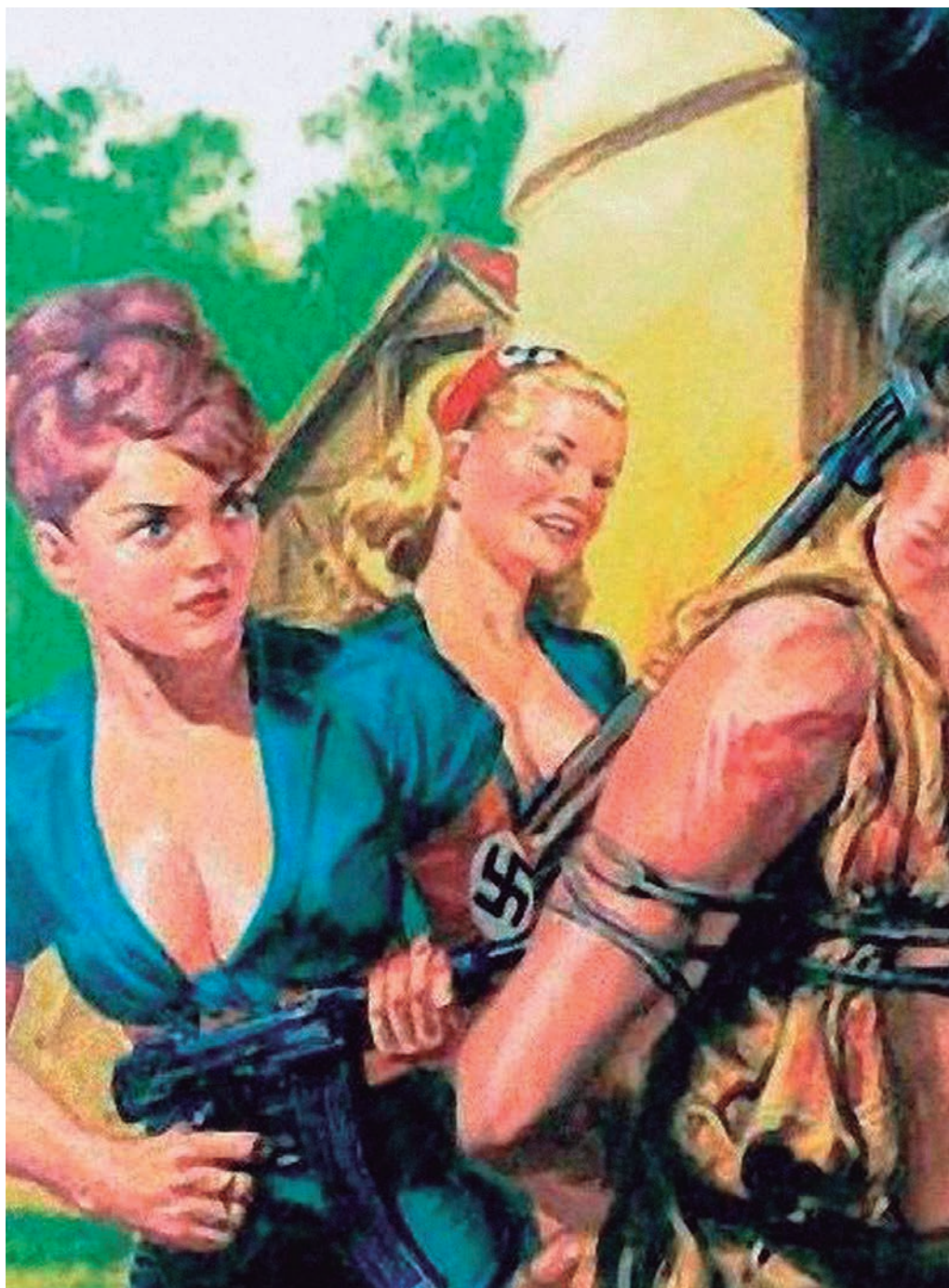
Israelgo estatuak 70 urte bete berri ditu eta gertakari horrek literaturan izan duen agerpenaz aritu dira zenbait hedabideren kultur gehigarriak azken asteetan –bitartean, nazioarteko orrialdeetan, hildako palestinarren berri ematen zuten–. Fikzio israeldarraren azken zazpi hamarkadetako errebasoa egitean, ordea, ez da aipatu hango literaturaren fenomeno arraro bat: Stalag fikzioa. 1960ko hamarkadaren hasieran, nazien preso-esparruetan girotutako literatura erotikoak milaka irakurle izan zituen estatu sionistan.

Gorka Bereziartua Mitxelena
@boligorria

1961. urtean Adolf Eichmann gerra kriminal naziaren kontrako epaiketa hasi zen Jerusalemen. Israeldar gehienek arreta handiz jarraitu zituzten auzi horretako saioak. Lekukoen testigantzak entzun eta II. Mundu Gerrako masa-hilketa bortitzenetako batzuk ezagutu edo berriz gogoratu zituzten juizio horren bitartez.

Segur aski Hannah Arendt-en *Eichman Jerusalemen* (Klasikoak bilduma, 2007) da epaiketa horri buruz argitaratu den libururik esanguratsuena. “Gaizkiaren banalitatea”-ri buruz pentsarazten du saiakerak, agerian utziz Eichmannek epaiketan ez zuela gorrotorik edo erru sentimendurik adierazi, ezta jarrera bereziki antisemitarik ere.

Milaka juduren heriotzaren erantzule izan zen SSetako kideak “bere lana” egin zuela deklaratu zuen, besterik ez. Eichmann gertuago zegoen funtzionario gris baten jokamoldetik piztia batenetik baino, Arendtek idatzi zuenez: “Fiskalaren ahalegin guztiengatik ere, juizioan denek ikusten zuten gizon hura ez zela ‘munstro’ bat, baina oso zaila zen ez pentsatzea ez ote zen pailazo bat”.

Arendten liburuak polemika eragin zuen, kritikatu zuelako Israelgo estatuak epaiketa nola bideratu zuen. Zenbait lagun galdu zituen eta Holokaustoaren biktimekin sentsibilitaterik ez edukitzea ere leporatu zioten. Bestelako kontakizunak behar zituzten irakurle israeldarrek, zalantzarako tarte gutxiago uzten zutenak. Eta garai berean, epai-eketak herritarren artean pizturiko in-

teresa baliatuz, II. Mundu Gerrarekin lotutako literatura herrikoiki ugari hasi zen iristen Israelgo irakurleen eskuetara. Eli Eshed ikerlariak Stalag literatura aztertzen duen artikulu batean azaltzen duenez, itzulitako liburuak izaten ziren gehienak, zeintzuetan egileek kontaktzen zituzten gerra-presoren zirenean nazien esparruetan bizi izandakoak, abentura-kutsuko narrazioak eskainiz.

Zauriak oraindik bizi-bizirik zeuden eta estatua kontrolatzen zuten botereek kontakizun publikoa marra gorrien artean nahi zuten: giroak asko baldintzatzen zuen II. Mundu Gerraz idaztea, baina publikoaren jakin-minak bultzatuta, argitaletxeak geroz eta apustu handiagoak egiten hasi ziren gerrarekin lotutako publikazioetan. Gainera, formatu berri batean argitaratzen ziren 1939tik 1945era bitarteko gertakarietan oinarritutako liburuok, patrikan sartzeko moduko tamaina zeukaten azal koloretsoko edizioetan –ordura arte detektibe-nobelen, western generoko liburuen edo Tarzan bezalako heroien istorioen esparrua izan zen liburu mota hori–.

Gehienetan pertsonaia zintzo eta gaiztoetan oinarritutako kontakizun manikeoak izan arren, liburu horietan agertzen hasi ziren zirrikitu batzuk, deskribatzen zutelako, adibidez, zenbait nazik preso zeuzkaten pertsonekin izandako jokabide “humanoa”. Gerran “beste gauza batzuk” ere gertatu ziren esterminio krudeletik harago: hori adierazten zuten arrakasta handiz saltzen ziren zenbait liburu. Oinarriak jarrita zeuden hurrengo jautzia emateko.

Fantasia sexualak naziekin

1960ko hamarkadako poltsiko-liburuen ugaritze horren barruan, pixkanaka agertzen hasi ziren askatasun sexual handiagoko edukia. Berritasun nabarmena zen, izan ere, Esheden arabera, sexua erabateko tabua zen gerra osteko literatura israeldarrentzat. Eta 1961ean, kioskoetan saltzen ziren liburu-sailen panorama irauliko zuen lana agertu zen, fenomeno bitxi baten lehenbiziko alea: *Stalag 13*. Nobelaren azalean “Yanshuf” izeneko morroi baten izena agertzen zen editore, pseudonimo bat, zeinaren atzean Ezra Narkis zegoen, Elephant argitaletzeko kidea eta 1950eko hamarkadaren erdialdetik negozioan zebilena. Idazlea berriz, Mike Baden delako bat zen, Eli Kedar idazle

israeldarraren ezizena. Kedarrek jada idatzia zuen naziek gerra-presoenzat martxan jarritako esparruetan girotutako beste liburu bat, zaindari sadikoak protagonista zituena. *Stalag 13-n*, ordea, berritasun bat zegoen: zaindaria emakumeak ziren.

Liburua benetako testigantza balitz bezala merkaturatu zen, Baden gerrako pilotua izan zela aditzera emanez. Istorioko naziek preso hartzen dute eta esparru batera eramanez, zeinean emakume zaindarien perbertsio sexualaren menpe geratzen den. Eshed ikerlariak nabarmendu du, gainera, nobelan zaindarien arteko sexu-harreman lesbikoak ere agertzen direla, presoei egindako torturen artean.

Milaka ale saldu zituen. Genero berri bat sortu zen: naziek gerra-presoenzat antolatutako esparruetan girotutako eleberri erotikoak. Liburuaren azaletakoa ilustrazioetan emakume naziak uniforme estuz jantzita agertzen ziren, eskote zabalekin eta *dominatrix* itxurarekin. Eta Stalag generoko lehenbiziko liburuetakoa sexu-eszenak gaur egungo irakurlearentzat nahiko xaloak gerta daitezkeen arren, garai hartako irakurle israeldarrak probokatzea lortu zuten.

Formula asmatuta, behin eta berriz errepikatu zuten literatura herrikoia publikatzen zuten zenbait argitaletzek, bariazio txikiekin. Ia beti istorio bera kontatzen dute Stalag liburuek: soldadu britainiar edo estatubatuar bat alemaniarren atzaparretan erortzen da, preso eramaten dute esparru batera eta han basatiki torturatzen dute emakume nazi krudelek, istorioaren amaieran protagonistak askatzea lortu eta zaindarien kontrako mendekua hartzen duen arte, bortizkeria sexual handiko eszenetan.

Salbuespen bakarrenetakoa eta, Esheden arabera Stalag generoko lanik onena, 1963ko *Ni nintzen Stalageko komandantea* nobela da, Martin Rosenberg ezizenarekin Meron Urielek argitaratutakoa. Emakumeak dira presoak kasu horretan, ez gizonak. Eta eremua kontrolatzen duen ofizial nazien ikuspuntutik kontatzen da istorioa: bere biktimak indiferentzia handiz torturatzen ditu, gehiago arduratzen du beste naziekin daukan botere-lehiak. Kezka moralik gabeko bortizkeria horrek eta erakusten duen aginte-goseak ispilu-jokoa egiten du, ikerlariaren ustez, Eichmannen figurarekin.

» **Adolf Eichmannen aurkako epaiketak II. Mundu Gerrari buruzko jakin-mina piztu zuen Israelen eta gaiari buruzko literatura herrikoia asko ugaritu zen, tartean, gerra eta erotismoa uztartzen zituen Stalag generoa**

» **Emakume nazi sadikoen menpe zegoen soldadu aliatu baten istorioa kontatzen zuten Stalag generoko nobela gehienek**

» **Ari Libsker zine zuzendariaren ustez, Israelgo estatuak Holokaustoaz zabaltzen zuten imaginarioa ere pornografikoa zen eta Stalag fikzioak traumari aurre egiten lagundu zien estatu sionistako gazteei**

“Pornoграфия” ofiziala eta pornoграфия literarioa

Ibilbide laburra izan zuen Stalag fenomenoak, argitaratzen hasi eta bi urtera debekatu baitzituzten mota horretako liburuak Israelen. Gero, gainera, horrelako materialak publikatu zituzten editoreak “pornoграфия hedatzeagatik” zigortu zituzten eta polizia liburuak konfiskatzen aritu zen, haien zirkulazioa bigarren eskuko liburu-dendetara kondenatuz, arrakastaren leihoa ireki zien prentsako kioskoetatik urrun. *Ni nintzen Schultz koronelaren puta pribatua* izeneko nobelaren ondoren jo zuen legearen ukabilak liburu hauen aurka: lehenbiziko aldiz pertsonaia judutar bat agertzen zen nobelan ofizial nazi baten menpe.

Urrunegi joatea zen hori garai hartan eta generoa lurperatu zuen estatuak.

Ia 40 urtez Israelgo literaturaren historiari ezkutuan eduki ondoren, Ari Libsker zuzendariak Stalag fikzioari buruzko dokumentala estreinatu zuen 2007an, berriro B serieko istorio hauek hizketarako gai bihurtuz. *The Times of Israel* egunkariari egindako adierazpenetan, Libskerrek esplikatu zuen bere belau-naldiko beste israeldar batzuek ere bizi izan zuten egoera arraroa: nazien masa-hilketetatik bizirik atera ziren juduen biloba izanda, kontzentrazio-esparruak eta gerra hura ezagutu gabea, eskolan ikasi zuen zer izan zen judutarren es-terminioa. Basakerien irudiak, askotan emakume biluziak protagonista zituztenak, klasean ikusarazi zizkieten sarritan –besteak beste, Bergen-Belseneko kontzentrazio esparruko hobi komun batean pilatutako milaka gorpuak edo Letonian naziek masiboki fusilatu aurretik biluzarazi zituzten emakumeak erakusten zitzaizkien ikasleei, judutarrek jasandakoaren berri emateko-. “Holokaustoa- ren memoria pornoграфия bihurtu zuten, mundu guztiak arre- ta jartzen zuten gauza grafikoetan eta izugarrikerietan”, esplikatu zuen Libskerrek. Bere ustez, II. Mundu Gerrari buruzko kontakizun ofizial horrekin lotura eduki zuen Stalag generoarean arrakastak. “Jendeak traumari aurre egin behar zion eta gazteek Stalag erabili zituzten horretarako”.

Beste zenbaiten ustez, Stalagek hala- ko arrakasta lortu zuten, liburu horiek zirelako literatura porno ia bakar- ra eduki sexualak zentsuratzen zituen estatu batean. Badira gaiari buruzko interpretazio psikologikoak egiten dituztenak ere: publiko israeldarrak gaizkiaren erotismoa bilatzen zuela istorioetan, Stockholmeko sindromeak jota nolaba- it. Eta ikertzeko geratzen da, adibi- dez, zergatik identifikatu zituen genero honek emakume dominatzaileak judu- tarren etsai goren ziren naziekin.

Nolanahi ere, Israelgo estatuak sortu zenetik 70 urte pasa direnean, sadis- moa, erotismoa, heriotza eta morboa uztartu zituen Stalag fikzioa erdi- ezku- tuan dagoen fenomeno da oraindik, estatu sionistaren memoria kultural ofizialak gogoratu nahi ez duen zerbait izango balitz bezala. Errudun sentiaraz- ten dituelako ote? Eta, hala balitz, ez ote lukete beste gauza batzuegatik sentitu behar errudun? ■